

UMUMBASHARIY MASALALARNI HAL ETISHDA KLASSIK VA POSTNOKLASSIK FAN DAVRLARI YUTUQLARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI

Nigora Jumayeva

Mirzo Ulug‘bek nomli O‘zbekiston milliy universiteti 2-kurs magistranti
Falsafa va Ma‘naviyat asoslari kafedrası

Annotatsiya: Ushbu maqolada klassik va postnoklassik fan davrlarining umumbashariy muammolarni hal etishdagi roli va istiqbollari tahlil qilinadi. Zamonaviy dunyoda yuzaga kelayotgan global muammolarning yechimini topishda har ikkala davr yutuqlaridan kompleks foydalanish zaruriyati asoslanadi. Ilmiy-nazariy tahlil natijasida fanlararo yondashuv asosida muammolarni hal etishning samarali usullari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: klassik fan, postnoklassik fan, umumbashariy muammolar, metodologiya, fanlararo yondashuv, global muammolar, ilmiy bilish.

Аннотация: В данной статье анализируется роль и перспективы классического и постклассического периодов науки в решении универсальных задач. В современном мире обоснована необходимость комплексного использования достижений обеих эпох в поиске решений возникающих глобальных проблем. В результате научно-теоретического анализа предлагаются эффективные методы решения задач на основе междисциплинарного подхода.

Ключевые слова: классическая наука, постклассическая наука, универсальные проблемы, методология, междисциплинарный подход, глобальные проблемы, научное познание.

Abstract: This article analyzes the role and prospects of the classical and postnoclassic periods of Science in solving universal problems. The need to use the achievements of both periods in a complex way to find a solution to the global problems arising in the modern world is justified. As a result of scientific and theoretical analysis, effective ways to solve problems on the basis of an interdisciplinary approach are proposed.

Keywords: classical science, post-classical science, universal problems, methodology, interdisciplinary approach, global problems, scientific knowledge.

KIRISH

Zamonaviy dunyoda yuzaga kelayotgan global muammolar fanning barcha yo'nalishlarini birlashtirgan holda yechim topishni talab etmoqda. Bu borada klassik va postnoklassik fan davrlarining metodologik asoslarini tahlil qilish va ularning yutuqlaridan samarali foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etadi [1]. Klassik fan davri o'zining qat'iy determinizmi va metodologik yondashuvi bilan ajralib tursa, postnoklassik davr ko'proq noaniqlik, ehtimollik va murakkab tizimlar bilan ishlashga yo'naltirilgan [2]. O'zbek olimlarining ta'kidlashicha, bu ikki davrning uzviy bog'liqligi va ularning yutuqlaridan kompleks foydalanish zamonaviy fanning eng muhim vazifalaridan biridir.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi sifatida qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv va sintez usullaridan foydalanildi. O'zbek olimlaridan Q. Nazarov ilmiy bilishning metodologik asoslarini tahlil qilib, klassik va postnoklassik fan davrlarining o'zaro aloqadorligini ko'rsatib bergan [3]. M. Bekmurodov global muammolarni hal etishda fanlararo yondashuvning ahamiyatini ta'kidlagan [4].

S. Shermuhamedova o'zining "Fan falsafasi" asarida postnoklassik fanning o'ziga xos xususiyatlarini va uning klassik fan bilan bog'liqligini chuqur tahlil qilgan [5]. B. Ziyomuhammadov zamonaviy ta'lim tizimida klassik va postnoklassik yondashuvlarni uyg'unlashtirish masalalarini o'rgangan [6].

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot jarayonida o'tkazilgan nazariy-metodologik tahlil natijalari quyidagi asosiy yo'nalishlarda umumlashtirildi.

Birinchidan, klassik fan davrining deterministik yondashuvi va qat'iy metodologik tamoyillari zamonaviy global muammolarni hal etishda ham o'z dolzarbligini saqlab qolmoqda. Nazarov ta'kidlaganidek, klassik fanning fundamental qonuniyatlari va metodlari tabiat hodisalarini o'rganish va ulardan amaliy foydalanishda muhim ahamiyat kasb etadi [1]. Xususan, ekologik muammolarni hal etish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va atrof-muhitni muhofaza qilish masalalarida klassik fan metodologiyasi samarali natijalar bermoqda.

Ikkinchidan, postnoklassik fan davrining noaniqlik, ehtimollik va murakkab tizimlar nazariyasiga asoslangan yondashuvi zamonaviy muammolarni yanada chuqurroq tushunish va innovatsion yechimlar topishga keng imkoniyatlar yaratmoqda. Shermuhamedovning fikriga ko'ra, postnoklassik fan davri metodologiyasi ijtimoiy-gumanitar sohalaridagi muammolarni hal etishda, ayniqsa, jamiyat rivojlanishi bilan bog'liq murakkab jarayonlarni o'rganishda yangi istiqbollarni ochib bermoqda [5].

Uchinchidan, global muammolarni hal etishda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirgan holda yondashish zarurati tobora ortib bormoqda. O'zbek olimlari tomonidan taklif etilgan yondashuvlarga ko'ra, umumbashariy muammolarni hal etishda har bir xalqning o'ziga xos madaniy-ma'naviy merosi va qadriyatlarini inobatga olish muhim ahamiyat kasb etadi [9]. Bu esa o'z navbatida muammolarni hal etishda kompleks va ko'p qirrali yondashuvni talab etadi.

To'rtinchidan, fanlararo integratsiya va kompleks yondashuv asosida global muammolarni hal etishning innovatsion usullarini ishlab chiqish zarurati mavjud. Bekmurodovning ta'kidlashicha, zamonaviy fan oldida turgan eng muhim vazifalardan biri - bu turli fan sohalarining yutuqlarini birlashtirgan holda yaxlit metodologik tizim yaratishdir [2]. Bu borada klassik va postnoklassik fan davrlari metodologiyasini uyg'unlashtirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Beshinchidan, zamonaviy texnologik imkoniyatlardan foydalangan holda global muammolarni hal etishning yangi usullarini ishlab chiqish zarur. Ziyomuhammadov ta'kidlaganidek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va sun'iy intellekt tizimlari global muammolarni hal etishda yangi istiqbollarni ochib bermoqda [4]. Bu esa o'z navbatida klassik va postnoklassik fan metodologiyasini zamonaviy texnologik imkoniyatlar bilan uyg'unlashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Oltinchidan, global muammolarni hal etishda tizimli yondashuv va kompleks tahlil usullarini qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Fayzullaevning fikricha, har qanday global muammoni alohida-alohida emas, balki yaxlit tizim sifatida o'rganish va hal etish zarur [5]. Bu esa klassik va postnoklassik fan metodologiyasini birlashtirgan holda yangi yondashuvlarni ishlab chiqishni taqozo etadi.

Shunday qilib, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, umumbashariy muammolarni hal etishda klassik va postnoklassik fan davrlari yutuqlaridan kompleks foydalanish, fanlararo integratsiyani kuchaytirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish hamda zamonaviy texnologik imkoniyatlardan samarali foydalanish zarur. Bu esa o'z navbatida yangi metodologik yondashuvlarni ishlab chiqish va mavjud usullarni takomillashtirish zaruratini keltirib chiqaradi.

XULOSA

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

DEKABR

ANDIJON, 2024

Umumbashariy muammolarni hal etishda klassik va postnoklassik fan davrlari yutuqlaridan kompleks foydalanish zamonaviy fan oldida turgan eng muhim vazifalardan biridir. Bu borada quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

- Fanlararo integratsiyani kuchaytirish;
- Klassik va postnoklassik metodologiyalarni uyg'unlashtirish;
- Global muammolarni hal etishda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni inobatga olish;
- Zamonaviy texnologiyalar imkoniyatlaridan foydalanish.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Назаров, Қ. (2022). Билиш фалсафаси. Тошкент: Университет.
2. Бекмуродов, М. (2023). Глобал муаммолар ва илмий билиш методологияси. Тошкент: Фан.
3. Шермухамедова, С. (2021). Фан фалсафаси. Тошкент: Фан ва технология.
4. Зиёмухаммадов, Б. (2022). Педагогик технологиялар. Тошкент: Ўқитувчи.
5. Файзуллаев, О. (2021). Фалсафа ва фанлар методологияси. Тошкент: Фалсафа.
6. Styopin, V.S. (2019). Nauka i filosofiya nauki v kulture sovremennoy tsivilizatsii. Moskva: Nauka.
7. Prigojin, I. (2018). Poryadok iz хаosa: Novyy dialog cheloveka s prirodoy. Moskva: Progress.
8. Каримов, И.А. (2019). Юксак маънавият - енгилмас куч. Тошкент: Маънавият.
9. Мирзиёев, Ш.М. (2021). Янги Ўзбекистон стратегияси. Тошкент: Ўзбекистон.
10. Smith, J. & Brown, R. (2023). Modern Scientific Methodology. London: Routledge.